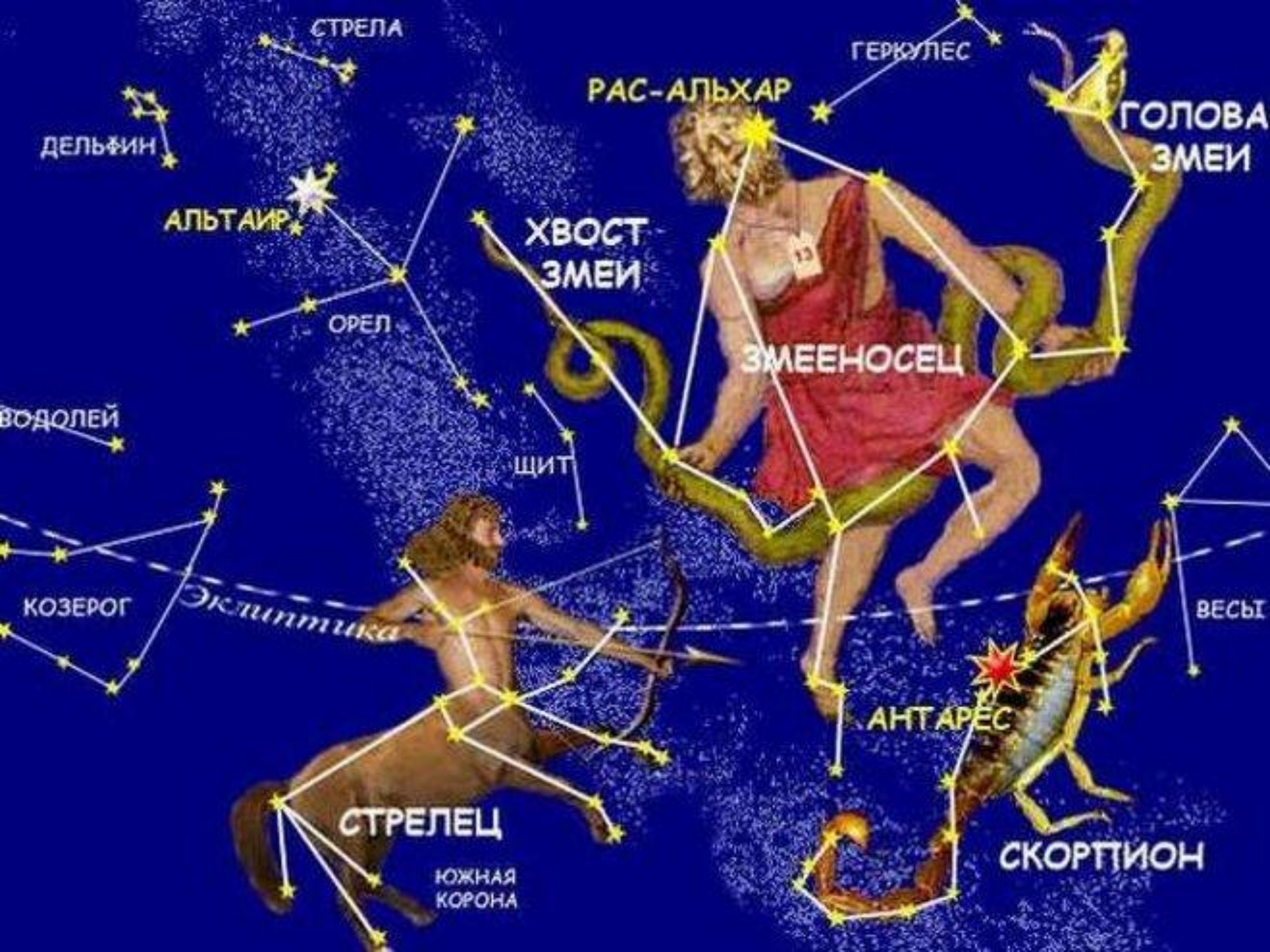

Жұлдызды аспан. Аспан сферасы.

9 сынып.

*Шоқжұлдыздар
дегеніміз- аспанның
нақты шекарасы
анықталған белгілі бір
бөлігі*

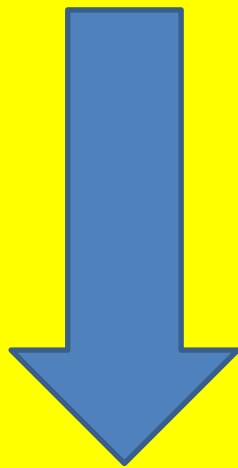

Шоқжұлдыздар

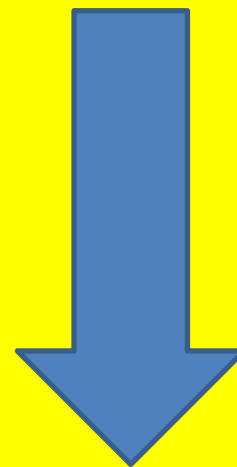
31-і

*аспанның
солтүс-
тігінде*

9-і

*Аспан
эквато-
рында*

48-і

*аспанның
оңтүс-
тігінде*

Pisces

Cygnus

*Көрінерлік жұлдыздық
шама – **t** әрпімен
белгіленеді,
латын тілінен
аударғанда – шама
деген білдіреді*

ЖАРЫҚТЫ
ӨЛШЕГІШ
ҚҰРАЛ –
фотометр
деп
аталынады.

Мысалы:

Сүмбіле (Сириус) – көрінерлік
жұлдыздық шамасы (ж.ш)

$$m = -1,58;$$

Күннің ж.ш-сы $m = -26,6;$

Толған Айдың ж.ш-сы $m = -12,7.$

*Жұлдыздардың шын мәніндегі
жарықтылығын анықтау үшін
абсолютті ж.ш. түсінігі қолданылады.*

M - абсолютті ж.ш.

Парсекпен өлшенеді.

*10 парсек = 32,6 жарық жылы
қашықтықта орналасқандағы
көрінерлік ж.ш.*

ЖАРЫҚ ЖЫЛЫ ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

1 жыл ішінде жарық 300 000 км/с жылдамдықпен жүріп өтетін жылды айтады. Яғни, жарық жылын ұзындықты өлшеу бірлігімен есептегенде жарық жылы шамамен 9400 млрд.км тең.

1-Мысал: адам Күннен келген жарықты сол сәтте емес, 8 минуттай бұрын болған деп түсіне керек, себебі Күннен жарық жерге сондай уақытта жетеді.

2-мысал: Күннен кейін Жерге жақын орналасқан Проксима Центрава деп аталады. Ол жерден шамамен 4 жарық жылы қашықтықта, яғни біз оны 4жыл бұрын болғанын қазір көреміз.

Аспан сферасы– радиусы анықталмаған
жорамал сфера.

Аспан сферасының негізгі элементтері:

$Z, Z_1, N, S, E, W;$

Қазақша	Көне түркіше	Орысша	Жұлдызға сәйкес айлар
Тоқты	Қозы	Овен	21 наурыз – 20 сәуір
Торпақ	Үд (сиыр)	Телец	21 сәуір – 20 мамыр
Егіздер	Ерентүз	Близнецы	21 мамыр – 21 маусым
Шаян	Қучық	Рак	22 маусым – 22 шілде
Арыстан	Арслан	Лев	23 шілде – 23 тамыз
Бикеш	Бұғдай башы	Дева	24 тамыз – 23 қыркүйек
Таразы	Үлгу (таразы)	Весы	24 қыркүйек – 23 қазан
Бүйі	Чадан (күрт)	Скорпион	24 қазан – 22 қараша
Мерген	Йа (жақ)	Стрелец	23 қараша – 21 желтоқсан
Ешкімүйіз	Оғлақ (лақ)	Козерог	22 желтоқсан – 20 қаңтар
Сукұюшы	Көнек	Водолей	21 қаңтар – 19 ақпан
Балықтар	Балық	Рыбы	20 ақпан – 20 наурыз

Жұлдыз атауы	Қысқаша белгіленуі	Көтерілуі, α	Еңістігі, δ	Көрінердік жұлдыздың шамасы, m	Абсолют жұлдыздық шама
Сирнус	α СМа	6 сағ 45 мин	-1 $^{\circ}$ 43'	-1,58	+1,41
Артур	α Воо	14 сағ 16 мин	+19'11'	-0,05	-0,2
Вега	α Буг	18 сағ 37 мин	+38' 47'	0,03	+0,5
Капелла	α Аиг	5 сағ 17 мин	+46 $^{\circ}$ 00'	0,08	-0,6
Ригедь	ρ Огі	5 сағ 15 мин	-8- 12'	0,12	-7,0
Процион	α СШ	7 сағ 30 мин	+5' 14'	0,37	+2.65
Бетельгейзе	α Огі	5 сағ 52 мин	+Г 24'	0,42	-6,0
Альтаир	α Акі	19сағ 51 мин	+8" 52'	0,77	+2,3
Альдебаран	α Таи	4 сағ 36 мин	+16 $^{\circ}$ 31'	0,85	-0.7
Альголь	ρ Рег	3 сағ 08 мин	+40' 57'	1,12	-0,3
Регул	α Бео	10 сағ 08 мин	+11 $^{\circ}$ 58'	1,35	-0.6
Кастор	α Сет	7 сағ 35 мин	-26' 19'	1,58	+0.85
Темірқазық (Полюс жұлдызы)	α ХІШ	1 сағ 49 мин	+89 $^{\circ}$ 02'	2,02	-4.6

Cygnus

Үйге тапсырма: Үшарқар-
Таразы, Қамбар, Қаракұрттың
суреттерін салу.